

RICARDO VIRUETE ERDOZÁIN

Universidad de Zaragoza

(ribier@unizar.es)

Algunes consideracions sobre el lèxic del català de Tolba (Osca)

En el territori de la Comunitat Autònoma d'Aragó, com és sabut, existeix una zona coneguda comunament com a «Franja Oriental d'Aragó» —anomenada des de Catalunya «Franja de Ponent»— en la qual es parla català de tipus nord-occidental i que comprèn les comarques de la Ribagorça, la Llitera, Baix Cinca, Baix Aragó-Casp, Baix Aragó i Matarranya.

Dins d'aquesta zona de frontera amb els dominis lingüístics aragonès i castellà, podem distingir-hi dues parts ben diferenciades: una, des dels Pirineus fins a Sant Esteve de Llitera, on la transició és molt gradual i les isoglosses que defineixen els trets s'encreuen contínuament; i una altra, de Tamarit de Llitera cap al sud, on el pas del català al castellà es produeix de manera sobtada i les isoglosses que separen una llengua de l'altra discorren, en paral·lel, sense interferències. Per explicar aquesta divisió hem de retrocedir fins a l'època de la Reconquesta: les terres reconquerides fins als començaments del segle XII mantingueren llur dialecte primitiu, procedent de l'evolució autòctona del llatí, però les localitats ocupades posteriorment, com Tamarit (1145), Fraga o Mequinensa (1149), adoptaren la llengua dels nous pobladors vinguts del nord.

Entre les poblacions que es localitzen dins la zona fronterera de transició gradual hem decidit de posar la nostra atenció sobre la població ribagorçana de Tolba, pel fet que apareix inclosa com a punt d'enquesta tant en l'*Atlas Lingüístico y Etnográfico de Aragón, Navarra y La Rioja (ALEANR)* com en l'*Atlas Lingüístico del Domini Català (ALDC)* i a més forma part de la zona d'estudi del nostre projecte de tesi doctoral intitulat *Els parlars de la Baixa Ribagorça oriental: estudi lingüístic*.

L'objectiu de la nostra comunicació serà fer una petita descripció del lèxic del català de Tolba relatiu a la vida rural. D'una banda, amb la finalitat de saber si s'hi han produït canvis de relleu en els darrers anys, compararem les dades actuals —recopilades per a la nostra recerca doctoral durant l'any 2008 mitjançant enquestes fetes a 5 informadors del poble amb un qüestionari lèxic de gairebé 4.000 preguntes— amb les proporcionades per l'*ALEANR* i l'*ALDC*, les enquestes dels quals es van desenvolupar entre els anys 1963 i 1968, en el cas del primer, i entre 1965 i 1977, en el cas del segon. D'altra banda, per tal de comprovar quin grau de transició manifesta el lèxic d'aquesta parla local, determinarem, gràcies a les informacions fornides per l'*ALEANR*, quines unitats lèxiques coincideixen amb les de les llengües aragonesa i castellana i quines en divergeixen.

Per concloure, hem de dir que l'interès d'aquesta comunicació rau, sens dubte, en el fet que actualitza els nostres coneixements sobre la naturalesa i vitalitat del lèxic relatiu a la vida rural d'un parlar fronterer com és el català de Tolba, en una època en què molts dels mots pertanyents als treballs i labors tradicionals del camp estan a punt de desaparèixer o ja han desaparegut.